

СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ XX ВЕКА

програм, лектура и литература

МОДЕРНА

Општи поглед на развој српске књижевности крајем XIX и почетком XX века. Основна обележја модерне националне књижевности у поезији, приповеци и роману, књижевној критици и проучавању књижевности. Садржај и обим појма **модерна** као ознаке за цео развојни период / стилску формацију (од деведесетих година XIX века до Првог светског рата). Доминантни књижевни правци у развојном периоду: **парнасоство, симболизам, импресионизам**. Претече и главни представници.

Књижевни живот и периодика, с посебним освртом на *Српски књижевни гласник*. Улога Београда као културног, научног и књижевног центра. „Београдски стил” и стање у књижевном језику. Књижевност у српским земљама под влашћу Аустро-Угарске (Војводина, Босна, Херцеговина и српски крајеви у Хрватској).

Промене и етапни развој на формалној (изразној) и тематској (садржинској) страни: стих и песнички облици у лирици; видови нарације, наративни поступци и компоновање приповетке и романа; модерна путописна проза; иновације у критици, тумачењу књижевности и књижевној историографији. Почетак опадања модерне и њена дезинтеграција.

Општи део

Књижевност и уметност у XX веку: Ј. Вјежбицки: „Размишљање о књижевноисторијском процесу у XX веку” (*Разговор о књижевности*, 2003); В. Бенјамин, „Уметничко дело у веку своје техничке репродукције” (*Есеји*, 1974); Х. Г. Гадамер, „Крај уметности?” (*Европско наслеђе*, 1999); Х. Фридрих, „Европска лирика у XX веку” (*Структура модерне лирике*, 2003); Н. Петковић, „Књижевност XX века” (*Историја српске културе*, 1996).

Парнасоство и симболизам: Р. Велек, „Термин и појам симболизам у историји књижевности“ (часопис *Савременик*, 1983, бр. 5-6); Ђ. М. Вајда, „Структура симболистичког покрета” (исти часопис); С. М. Баура, *Наслеђе симболизма*, 1970, стр. 9-24; Б. Поповић, „Хосе-Марија де Хередија” (*Огледи о страним писцима*, 2001); Ј. Дучић, „Сили Придом” (*Моји сапутници*, 1989); Т. Манојловић, *Основе и развој модерне поезије*, 1987, стр. 23-135.

Српска модерна: П. Слијепчевић, „Модерна и ми” (*Критички радови Пере Слијепчевића*, 1983); Т. Манојловић, „Наша модерна поезија” (*Огледи*, 1944); З. Гавриловић, *Српска модерна*, 1960; В. Р. Кошутић, *Парнасовци и симболисти у Срба*, 1967; Н. Петковић, „Ритам и интонација у развоју српског стиха” (*Огледи из српске поетике*, 1990 или *Огледи о српским песницима*, 2004).

Приручне књиге: Ј. Скерлић, „Данашња књижевност” (*Историја нове српске књижевности*, 1997); Ј. Деретић, „Модерна” (*Историја српске књижевности*, 2004); Д. Витошевић, *Српско песништво 1901-1914*, I-II, 1975;

Поезија

Парнасоство Војислава Илића и најава симболизма.

Лит.: Ј. Дучић, „Споменик Војиславу” (*Моји сапутници*, 1989); Д. Живковић, „Симболизам Војислава Илића” (*Европски оквири српске књижевности*, књ. 5, 1994); И. В. Лалић, „О поезији Војислава Илића” (*О поезији*, Дела Ивана В. Лалића, књ. 4, 1997).

Јован Дучић, *Песме* (циклуси „Сенке по води”, „Јадрански сонети”, „Јутарње песме”, „Вечерње песме”, „Сунчане песме”, „Плаве легенде” (1), „Лирика”). Путописи: *Градови и химере (Сабрана дела*, књ. 1 и 2, 1989).

Лит.: Б. Поповић, „О Дучићевом песништву” (*Огледи о српској књижевности*, 2001); П. Слијепчевић, „Јован Дучић” (*Критички радови Пере Слијепчевића*, 1983); М. Павловић, „Јован Дучић” (*Есеји о српским песницима*, 1992); Н. Петковић, „Песник страине међе” (*Словенске пчеле у Грачаници*, 2007); Ј. Делић, *О поезији и поетици српске модерне*, 2008, стр. 73-181; *Поезија и поетика Јована Дучића*, зборник радова, 2009.

Милан Ракић, *Песме* (серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 50, 1961, с предговором З. Гавриловића).

Лит.: Ј. Скерлић, „М. Ракић: Песме”, „М. Ракић: Нове песме ” (*Писци и књиге V*, 1964); Ј. Дучић, „Милан Ракић” (*Моји сапутници*, 1989); П. Слијепчевић, „Милан Ракић” (*Критички радови Пере Слијепчевића*, 1983); Б. Лазаревић, „Песме М. М. Ракића” и „Версификација Милана Ракића” (*Критички радови Бранка Лазаревића*, 1975); Разговор с Ракићем у књизи Б. Ћосића *Десет писаца – десет разговора*, 1931¹, 2002; *Милан Ракић и модерно песништво*, зборник радова, 2007.

Алекса Шантић, *Песме* (серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 51, 1971, с предговором В. Недића).

Лит.: Б. Поповић, „О песмама А. Шантића” (*Огледи о српској књижевности*, 2001); Ј. Дучић, „Алекса Шантић” (*Сабрана дела*, књ. 4, 1989); П. Слијепчевић, „Алекса Шантић ” (*Критички радови Пере Слијепчевића*, 1983); Д. Живковић, „Вече на шкољу Алексе Шантића” (*Европски оквири српске књижевности*, књ. 5, 1994); М. Павловић, „Претпразничко вече Алексе Шантића” (*Есеји о српским песницима*, 1992); *Песничке теме и поетички модели Алексе Шантића*, зборник радова, 2017.

Сима Пандуровић, *Песме* („Посмртне почасти”), серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 56, 1969, с предговором Б. Ковачевића.

Лит.: Ј. Скерлић, „Једна књижевна зараза” (*Писци и књиге V*, 1964); И. Секулић, „Једна мисао у једној песми Симе Пандуровића” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); М. Павловић, „О песништву Симе Пандуровића” и „Светковина Симе Пандуровића” (*Ништителји и свадбари*, 1979); *Поетика Симе Пандуровића*, зборник радова, 2005.

Владислав Петковић Дис, *Поезија* („Утопљене душе”), *Сабрана дела*, књ. 1, 2003.

Лит.: Ј. Скерлић, „Лажни модернизам у српској књижевности” (*Писци и књиге V*, 1964); Д. Митриновић, „Дис: Утопљене душе” (*Писци као критичари пре Првог светског рата*, серија *Српска књижевна критика*, књ. 12, 1979); Б. Лазаревић, „Владислав Петковић Дис” (*Критички радови Бранка Лазаревића*, 1975); М. Павловић, „Владислав Петковић Дис” (*Есеји о српским песницима*, 1992); Н.Петковић, „Дисов језик, слике и музика стиха” (*Огледи о српским песницима*, 2005); *Дисова поезија*, зборник радова, 2002.

Милутин Бојић, *Песме*, 1996. Дrame „Краљева јесен” и „Урошева женидба” (*Изабране драме*, серија *Српска књижевност. Драма*, књ. 16, 1987, с поговором Ј. Христића).

Лит.: Ј. Скерлић, „Милутин Бојић: Песме” (*Писци и књиге V*, 1964); С. Винавер, „Скерлић и Бојић” (*Критички радови Станислава Винавера*, 1975); М. Павловић, „Милутин Бојић” (*Есеји о српским песницима*, 1992); И. В. Лалић, „О поезији Милутина Бојића” (*О поезији*, 1997); *Поетика Милутина Бојића*, зборник радова, 2017.

Проза

Петар Кочић, *С планине и испод планине. Јауци са Змијања* (*Сабрана дјела*, књ. 1, 1967).

Лит.: Ј. Скерлић, „С планине и испод планине I–III ” (*Писци и књиге V*, 1964); Б. Лазаревић, „Петар Кочић” (*Критички радови Бранка Лазаревића*, 1975); Ј. Дучић, „Петар Кочић” (*Моји сапутници*, 1989); И. Секулић, „Петар Кочић” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); И. Андрић, „Земља, људи и језик код Петра Кочића” (*Есеји II*, 1976); Р. Вучковић, „Модерност дела Петра Кочића” (*Од Ћоровића до Ћопића*, 1989).

Борисав Станковић, Приповетке: „У ноћи”, „Станоја”, „У виноградима”, „Стари дани”, „Тетка Злата”, „Увела ружа”, „Вечити пољубац”, „Они”, „Покојникова жена”, *Божји људи*. Романи: *Нечиста крв*, *Газда Младен*. Драма *Коштана* (Сабрана дела у једном од Просветиних издања).

Лит.: Ј. Скерлић, „О Коштани”, „Б. Станковић: *Божји људи*”, „Б. Станковић: *Нечиста крв*” (Писци и књиге V, 1964); Ј. Дучић, „Борисав Станковић” (*Моји сапутници*, 1989); С. Винавер, „Бора Станковић и пусто турско” (*Критички радови Станислава Винавера*, 1975); Н. Петковић, „Софкин силазак” (*Два српска романа*, 1988); П. Петровић, „Станковићев роман о лепоти” (*Хоризонти модернистичког романа*, 2021).

Вељко Милићевић, *Беспуће* (серија *Српска књижевност. Роман*, књ. 21, 1981, с поговором Д. Витошевића).

Лит.: П. Петровић, „Поетички идентитет модерног романа” (*Хоризонти модернистичког романа*, 2021).

Вељко Петровић, *Приповетке* („Буња”, „Наш учитељ четвртог разреда”, „Микошевићеве сирене”, „Молох”, „Матурски састанак”, „Салашар”, „Ханзи и Полди”, „Голубица са црним срцем”, „Ни имена му не знам”, „Препелица у руци”), серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 71, 1969.

Лит.: И. Секулић, „Вељко Петровић као приповедач” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); М. Богдановић, „В. Петровић: *Изданци из опаљеног грма*” (*Стари и нови*, књ. 2, 1961); С. Леовац, „Вељко Петровић, песник и приповедач” (*Поезија и традиција*, 1995); С. Гордић, *Огледи о Вељку Петровићу*, 2000.

Исидора Секулић, *Сапутници. Писма из Норвешке*. (Сабрана дела, књ. 1, 1977).

Лит.: Ј. Скерлић, „Две женске књиге – Исидора Секулић : *Сапутници ...*” (Писци и књиге V, 1964); Ј. Дучић, „Исидора Секулић” (*Моји сапутници*, 1989); С. Велмар-Јанковић, „Осећање пролазности у прози Исидоре Секулић” (серија *Српска књижевност у књижевној критици*, књ. 7, 1965); Ј. Христић, „О јединству у делу Исидоре Секулић” (*Есеји*, 1994); С. Леовац, „Поглед на цело дело Исидоре Секулић” (*Поезија и традиција*, 1995); Ј. Делић, „Исидора Секулић у традицији српског путописа” (часопис *Исидоријана*, бр. 8/9, 2000).

Милутин Ускоковић, *Чедомир Илић* (серија *Српска књижевност. Роман*, књ. 20, 1981, с поговором М. Недића).

Лит.: Ј. Скерлић, „М. М. Ускоковић: *Чедомир Илић*” (Писци и књиге V, 1964); Д. Матић, „Ускоковић и Београд” (*Пропланак и ум*, 1969); Р. Вучковић, „Драма сањара у Ускоковићевим романима” (*Проблеми, писци и дела*, 1976).

Критика

Љубомир Недић, „Новија српска лирика и њени критичари”, „О књижевној критици”, „Војислав” (*Студије и критике Љубомира Недића*, 1977).

Лит.: З. Гавриловић, „Љубомир Недић: заснивање унутрашњег приступа” (*О критици*, 1975).

Богдан Поповић, „Теорија реда-по-ред” (*Књижевна теорија и естетика*, 2001). *Антологија новије српске лирике*, 2001.

Лит.: З. Гавриловић, „Богдан Поповић: развијање и границе унутрашњих приступа” (*О критици*, 1975).

Павле Поповић, „Проучавање српске књижевности” (*Павле Поповић и историјска критика*, 1979).

Лит.: Д. Павловић, „Павле Поповић као научник и књижевни историчар” (предговор у: *Павле Поповић и историјска критика*, 1979).

Јован Скерлић, „Догматска и импресионистичка критика”, „Млада српска поезија и приповетка” (Писци и књиге V, 1964).

Лит.: Б. Поповић, „Јован Скерлић као књижевни критичар” (*Огледи о српској књижевности*, 2001).

Бранко Лазаревић, „Стваралачка критика”, „Критички поступак” (*Критички радови Бранка Лазаревића*, 1975).

Лит.: Д. Пувачић, „Књижевни критичар Бранко Лазаревић” (предговор у: *Критички радови Бранка Лазаревића*, 1975).

АВАНГАРДА И МЕЂУРАТНИ МОДЕРНИЗАМ

Књижевне промене после Првог светског рата. Основне карактеристике књижевног живота. Нови часописи (преглед): *Дан*, *Мисао*, *Прогрес*, *Зенит*, *Хипнос*, *Путеви*, *Сведочанства*. Полемике између “старих” и “младих”. Формирање “група” и књижевних покрета. Програми и манифести, њихово одређење. Обим и садржај основног термина **авангарда**. Његов однос према (синонимичном) термину модернизам. Авангардни покрети – интернационални: **експресионизам**, **футуризам**, **дадаизам**; домаћи: **зенитизам**, **суматраизам**, **хипнизам**.

Програм **надреализма** и његова социјализација 30-их година. Идеолошка поларизација писаца на левицу и десницу. Покрет “социјалне литературе”. Сукоби на књижевној левици. Упоредни ток традиционалне књижевности.

Промене у стиху и поезији. Природа слободног стиха и његов однос према метрички везаном (традиционалном). Промене у прози, приповеци, роману и драми. Нови поступци у нарацији и компоновању. Унакрсни процес “поетизације прозе” и “прозаизације поезије”. Мешање жанрова. Промене у драми. Промењен однос према језику.

Општи део

Одређење авангарде: А. Флакер, „Авангарда”, „О појму авангарде” (*Стилске формације*, 1976); З. Константиновић, *Експресионизам*, 1976, стр. 5-67; М. Рејмон, „Дада”, „Надреализам” (*Од Бодлера до надреализма*, 1958); П. Петровић, „Авангарда или тријумф коперниканске естетике” (*Авангардни роман без романа*, 2017).

Преглед књижевних промена : Б. Лазаревић, „Предратна и поратна причања” (*Критички радови Бранка Лазаревића*, 1975); И. Секулић, „Немири у књижевности” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); М. Богдановић, „Нова поезија”, „Белешке о новим тежњама у поезији” (*Стари и нови*, књ. 3, 1961); М. Црњански, „Послератна књижевност” (*Есеји*, 1983); М. Настасијевић, „Између прератне и поратне је провалија” (*Есеји, белешке, мисли*, 1991); М. Ристић, „Кроз новију српску књижевност” (*Књижевна политика*, 1979); М. Миочиновић, „Предговор” у: *Драма између два рата* (серија *Српска књижевност. Драма*, књ. 19, 1983).

Програми и манифести: С. Винавер, „Манифест експресионистичке школе” (*Громобран свемира*, фототипско издање из 1985); Т. Манојловић, „Интуитивна лирика” (*Писци као критичари после Првог светског рата*, серија *Српска књижевна критика*, књ. 16, 1975); М. Црњански, „Објашњење *Суматре*”, „За слободни стих” (*Писци као критичари после Првог светског рата*, 1975); Р. Петровић, „Хелиотерапија афазije” (*Есеји и чланци*, 1974); М. Настасијевић, „Белешке за апсолутну поезију” (*Есеји, белешке, мисли*, 1991); Р. Драинац, „Програм хипнизма” (*Писци као критичари после Првог светског рата*, 1975); Љ. Мицић, „Категорички императив зенитистичке песничке школе” (*Писци као критичари после Првог светског рата*, 1975); М. Ристић, „Преображења Даде – историја литературе која није историја литературе”, „Надреализам” (*Уочи надреализма*, 1985); Манифест београдских надреалиста: „Позиција надреализма” (Д. Матић, *На тапет дана*, 1961); М. Богдановић, „Социјализација надреализма” (*Стари и нови*, књ. 3, 1961); Ј. Поповић, „О социјалној литератури” (*Критичари из покрета социјалне литературе*, 1977).

Приручне књиге: Р. Вучковић, *Поетика хрватског и српског експресионизма*, 1979; Г. Тешић, *Српска авангарда & полемички контекст*, 1991; Гиљермо де Торе, *Историја авангардних књижевности*, 2001.

Поезија и проза

I

Станислав Винавер, *Громобран свемира* (1921, фототипско издање 1985, с поговором Г. Тешића). Поезија у књизи *Станислав Винавер* (библиотека „Живи песници”, с поговором Ј. Христића, 1964); Есеји: „Увод у *Чуваре света*”, „Икаров лет”, „Бергсоново учење о ритму”, „Језичне могућности” (*Надграматика*, с предговором Р. Константиновића, 1963).

Лит.: П. Зорић, „Критичко и есејистичко дело Станислава Винавера” (предговор у: *Критички радови Станислава Винавера*, 1975); *Поезија и модерничка мисао Станислава Винавера*, зборник радова, 2015.

Милош Црњански, Поезија: *Лирика Итаке*, поеме „Стражилово”, „Србија”, „Ламент над Београдом”. Романи: *Дневник о Чарнојевићу*, *Сеобе*, *Друга књига Сеоба*. Путописи: *Писма из Париза*. *Љубав у Тоскани* (*Сабрана дела*, 1966 или *Изабрана дела*, 1983).

Лит.: „Критика о *Лирици Итаке 1919-1921*” (додатак у: М. Црњански, *Лирика Итаке и коментари*, приредио Г. Тешић, 1993); М. Дединац, „*Дневник о Чарнојевићу* од Милоша Црњанског” (прештампано у: М. Ристић, *Уочи надреализма*, 1985); М. Ристић, „*Сеобе*” (*Присуства*, 1966); И. Секулић, „Белешка уз путопис *Љубав у Тоскани*” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); А. Петров, *Поезија Црњанског и српско песничтво*, 1988; Н. Милошевић, „*Друге Сеобе*” (*Роман Милоша Црњанског*, 1988); З. Глушчевић, „Роман једног национа” (*Књижевност и ритуали*, 1998); Н. Петковић, *Лирске епифаније Милоша Црњанског*, 1996; *Милош Црњански: поезија и коментари*, зборник радова, 2014; П. Петровић, *Авангардни роман без романа*, 2017, стр. 137-170.

Растко Петровић, Поезија: *Откровење*, поема „Вук”. Романи: *Бурлеска господина Перуна бога грома*, *Људи говоре*, *Дан шест*. Есеји: „Младићство народног генија”, „Општи подаци и живот песника” (*Дела Растка Петровића*, 1961–1988).

Лит.: М. Црњански, „*Откровење Растка Петровића*” (*Писци као критичари после Првог светског рата*, 1975); С. Винавер, „*Растко Петровић*, лелујави лик са фреске” (*Критички радови Станислава Винавера*, 1975); М. Ристић, „*Растко Петровић*” (*Присуства*, 1966); З. Мишић, „*Растко Петровић*” (*Критика песничког искуства*, 1996); *Песник Растко Петровић*, зборник радова, 1999; П. Петровић, *Откривање тоталитета: романи Растка Петровића*, 2013.

Момчило Настасијевић, Поезија: *Пет лирских кругова*. *Магновења*. *Одјец*. Приповетке: *Из тамног вилајета* („Запис о даровима моје рођаке Марије”, „Реч о злом удесу Марте девојке и момка Ђенадија”, „Лагарије по ноћи I”). *Хроника моје вароши* („За помози боже”, „Откуда дођосмо”, „Како се сазда наша богомоља”, „Година”). Дrame: *Међулушко благо*, *Код „Вечите славине*”. Есеји: „Неколико рефлексја из уметности”, „За матерњу мелодију” (*Сабрана дела*, књ. 1–4, 1991).

Лит.: И. Секулић, „*Међулушко благо*”, „*Тамни вилајет*” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); С. Винавер, „*Међулушко благо*”, „*Момчило Настасијевић*” (*Критички радови Станислава Винавера*, 1975); М. Павловић, „*Момчило Настасијевић*” (*Есеји о српским песницима*, 1992); Љ. Јеремић, „Природа фантастике у приповеткама Момчила Настасијевића” (*Глас из времена*, 1993); Н. Петковић, „Један поглед на Настасијевићеву поезију”, „Језик, мелодија и поетика” (*Огледи о српским песницима*, 2004); *Поетка Момчила Настасијевића*, зборник радова, 1994.

Иво Андрић, Приповетке: „Пут Алије Ђерзелеза”, „Мустафа Маџар”, „Мара милосница”, „Аникина времена”, „Смрт у Синановој текији”, „Мост на Жепи”, „Прича о везировом слону”, „Жена на камену”, „Јелена, жена које нема”, „Мила и Прелац”, „Аска и вук”. Романи: *На Дрини ћуприја*, *Травничка хроника*, *Проклета авлија*. Есеји: „Његош као трагични јунак косовске мисли”, „Разговор с Гојом”, „Мостови”, „О причи и причању”, „Белешка о речима”. (*Сабрана дела*, 1976).

Лит.: М. Богдановић, „*Пут Алије Ђерзелеза*”, „Приповетке”, „*Травничка хроника*” (*Стари и нови*, књ. 3, 1961); И. Секулић, „Исток у приповеткама Иве Андрића” (*Из домаћих књижевности I*, 1977); Н. Мирковић, „Иво Андрић” (*Међуратни критичари*, 1983); М. Шапић, *Историјски извори „Травничке хронике”*, 1962 (закључно поглавље); Љ. Јеремић, „*На Дрини ћуприја* – Андрићева вечна задужбина” (*Глас из времена*, 1993); Б. Михајловић, „*Читајући Проклету авлију*” (предговор у: И. Андрић, *Проклета авлија*, 1960); И. Тартаља, „Језро приповедачеве естетике” (*Приповедачева естетика*, 1979); П. Џацић, *О „Проклеtoj авлији”*, 1992; Д. Живковић, „Епски и лирски стил прозе Иве Андрића” (*Европски оквири српске књижевности*, књ. 5, 1994); интернет презентација: www.ivoandric.org.rs

Драгиша Васић, Приповетке: „У гостима”, „Ресимић добошар”, „Авети у лову”, „Реконвалесценти”, „У празном олтару”, „Погибија Јаћима Меденице” (*Изабрана дела Драгише Васића*, књ. 2: *Сабране приповетке*, 1990).

Лит.: С. Јовановић, „Предговор *Утуљеним кандилима*”; М. Богдановић, „Приповетке Драгише Васића”; Р. Петровић, „Драгиша Васић”; Б. Новаковић, „Драгиша Васић” (сви текстови у: *Изабрана дела Драгише Васића*, књ. 1, 1990).

Раде Драинац, *Бандит или песник (Песме, 1960, с поговором М. Протића)*.

Лит.: М. Ристић, „Поводом песничтва Рада Драинца” (*Књижевна политика*, 1979); М. Богдановић, „Раде Драинац: *Бандит или песник*” (*Стари и нови*, књ. 3, 1961).

Милан Дединац, *Од немила до недрага*, 1957.

Лит.: Р. Петровић, „Милан Дединац” (*Есеји и чланци*, 1974); Д. Матић, „Поводом књиге *Јавна птица*”, „Поводом поеме *Један човек на прозору*” (серија *Српска књижевност у књижевној критици*, књ. 8, 1966); М. Ристић, „Милан Дединац” (*Присутства*, 1966); Н. Петковић, „Лирски круг Милана Дединца” (*Артикулација песме*, 1968); *Поезија и поетика Милана Дединца*, зборник радова, 2014.

Душан Матић, *Битка око зида* (серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 94, 1971, с предговором Ј. Христића).

Лит.: Н. Кољевић, „О неким особинама песничког и прозног медијума (Између осталог анализа Матићеве песме *Море*)”, у часопису *Израз*, год.иште XI, 1962, стр. 574 – 579; Ј. Христић, „Непрекидна свежина света” (предговор у: Д. Матић, *Багдала*, 1964); Н. Петковић, „Матићево песничко искуство” (*Словенске пчеле у Грачаници*, 2007).

Оскар Давичо, *Суноврати* („Хана”, „Детињство”), 1968, с предговором Р. Константиновића. Роман *Песма* (серија *Српска књижевност. Роман*, књ. 33, 1982).

Лит.: Д. Матић, „Давичова песничка мрежа” (*На тапет дана*, 1961); М. Павловић, „О напретку емоције. Поводом *Хане* Оскара Давича” (*Рокови поезије*, 1958); Б. Радовић, „У потрази за невиношћу речи” (*Још о песницима и о поезији*, 2007); Ј. Делић, *Српски надреализам и роман*, 1980, стр. 147-161; *Песничка поетика Оскара Давича*, зборник радова, 2013.

Бранко Ћопић, *Приповетке* (циклуси „Сиво трајање”, „Људи и хероји”), серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 60, 1960, са предговором Б. Новаковића. *Башта сљезове боје*, 1970, с предговором Б. Михајловића.

Лит.: М. Данојлић, „Најбољи Ћопић” (*Критичари о Бранку Ћопићу*, 1981); С. Кољевић, „Приповедачки простори Ћопићеве уметности” (*Годишњак института за књижевност у Сарајеву*, књ.16, 1987); Р. Вучковић, „Ћопићева кратка прича према претходницима” (*Од Ћоровића до Ћопића*, 1989).

Десанка Максимовић, *Песме*, 1976, с предговором С. Ракитића.

Лит.: М. Богдановић, „Десанка Максимовић” (*Стари и нови*, књ. 3, 1961); С. Раичковић, „Између тајне и отаџбине” (предговор у: Д. Максимовић, *Песме*, серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 85, 1969); И. В. Лалић, „О поезији Десанке Максимовић” (*О поезији*, 1997); Р. Вучковић, „Лирски модел Десанке Максимовић у међуратној поезији” (*У знаку традиције и авангарде*, 2004).

Скендер Куленовић, *Сабране пјесме* („Стојанка мајка Кнежопољка”, „Сонети I–II”), 1977, с предговором Р. Тошовића.

Лит.: С. Раичковић, „Песничка понорница Скендера Куленовића”, (*Портрети песника*, 1998); Н. Петковић, „Стих и језик Скендера Куленовића” (*Словенске пчеле у Грачаници*, 2007).

ПОСЛЕРАТНИ МОДЕРНИЗАМ. ПОСТМОДЕРНИЗАМ

Положај књижевности у новом, социјалистичком друштвеном поретку успостављеном после Другог светског рата. Књижевност као део друштвене надградње, подложне идеолошкој контроли са становишта марксистичке филозофије. Обнављање реалистичких образаца, с узором у социјалистичком реализму. Књижевни живот 40-их година: превласт писаца са левице, доминација представника „социјалне литературе”.

Слабљење идеолошке контроле након 1948. Полемика између реалиста и **модерниста** 50-их година. Поларизација часописа: *Младост*, *Сведочанства* и *Књижевне новине*; *Дело* и *Савременик*. Улога предратних надреалиста. Однос према међународном модернизму. Однос према традиционалној књижевности.

Три етапе у развоју савремене поезије и прозе. Прва: од почетка 50-их година, у време полемика, одбацивање превазиђених а идеолошки наметнутих реалистичких и соцреалистичких образаца и увођење модерних књижевних проседа и облика. Друга: након полемика, при крају 50-их и током 60-их година, уметничко усавршавање стиха и поезије, прображај и успон модерног српског романа и приповетке. Трећа: најновије развојне тежње почев од 70-их година па до краја века које су одређене термином **постмодерна**.

Општи део

Из времена полемика: М. Богдановић, „Општи осврт на југословенску литературу 1945-1950” (*Стари и нови*, књ. 4, 1960); О. Давичо, *Поезија и отпори*, 1952, стр. 5-37; М. Ристић, „О модерном и модернизму, опет (1)” (*Историја и поезија*, 1962, стр. 377–400); П. Цацић, „О послератном модернизму” (*Из дана у дан*, I, 1996); М. Богдановић, „О поезији у једном броју *Младости*”, „Васко Попа: *Препреке*” (*Стари и нови*, књ. 4, 1960); З. Мишић, „О смислу и бесмислу, о лирици *меког и нежног штимунга*, о једној чежњи и једном заносу на свим језицима света” (*Критика песничког искуства*, 1996).

Прегледни чланци: А. Петров, „О југословенској поезији постдогматског доба” (*Крила и ваздух*, 1983, стр. 99-116, 142-161); С. Лукић, „Историја и поезија” (С. Лукић, В. Крњевић, *Послератни српски песници*, 1970, стр. 17-38); Д. М. Јеремић, „Метаморфозе приповедања” (серија *Српска књижевност у књижевној критици*, књ. 10, 1973); П. Цацић, „Послератна српска приповетка” (*Из дана у дан*, I, 1996); Љ. Јеремић, „Нова српска приповетка” (*Проза новог стила*, 1976); Љ. Јеремић, „Роман крајем седамдесетих” (*Глас из времена*, 1993); А. Јерков, „Постмодерно доба српске прозе” (*Нова текстуалност*, 1992); В. Стаменковић, „Предговор” у: *Савремена српска драма I-II* (серија *Српска књижевност. Драма*, књ. 20-21, 1987).

Антологије поезије: З. Мишић, *Антологија српске поезије*, 1956 (или 1967); М. Павловић, *Антологија српског песништва*, 1998 (девето издање).

Антологија прозе: А. Јерков, *Антологија српске прозе постмодерног доба*, 1992.

Приручне књиге: Ј. Деретић, „Преглед књижевности друге половина XX века” (*Историја српске књижевности*, 2002); С. Лукић, „Савремена југословенска књижевност, 1968; П. Палавистра, *Послератна српска књижевност 1945-1970*, 1972; А. Јерков, *Од модернизма до постмодерне*, 1991.

Поезија I

Васко Попа, *Кора, Непочин–поље, Споредно небо, Усправна земља* (*Сабране песме*, 2001).

Лит.: З. Мишић, „Поезија опседнутих ведрина” (*Критика песничког искуства*, 1996); М. Павловић, „Васко Попа. Од камена до света” (*Осам песника*, 1964); И. В. Лалић, „О поезији Васка Попе” (*О поезији*, 1997); Н. Петковић, „Увод у тумачење Попине поетике” (*Огледи о српским песницима*, 2005); *Поезија Васка Попе*, зборник радова, 1997.

Миодраг Павловић, *87 песама, Стуб сећања, Велика скитија (Изабрана дела, књ.1, 1981).*

Лит.: З. Мишић, „Сунчева светлост на стубу сећања” (*Критика песничког искуства*, 1996); Љ. Симовић, „О поезији Миодрага Павловића” (*Дупло дно*, 2001); И. В. Лалић, „Целовитост исказа и визије” (*О поезији*, 1997); *Песништво и књижевна мисао Миодрага Павловића*, зборник радова, 2010.

Стеван Раичковић, *Песме*, 1977, с поговором Н. Милошевића.

Лит.: Б. Миљковић, „Песма и смрт” (*Критике*, 1972); И. В. Лалић, „Искушење лирског певања” (*О поезији*, 1997); *Поетика Стевана Раичковића*, зборник радова, 2010.

Проза

Михаило Лалић, *Лелејска гора* (у једном од Нолитових издања).

Лит.: П. Зорић, „Књижевно дело Михаила Лалића” (*Критичари о Михаилу Лалићу*, 1984); Д. М. Јеремић, „Михаило Лалић” (*Прсти неверног Томе*, 1965); Б. Поповић, *Романсијерска уметност Михаила Лалића*, 1972, стр. 233-244.

Добрица Ћосић, *Корени*, 2004, с поговором И. Негришорца.

Лит.: Д. М. Јеремић, „Добрица Ћосић” (*Прсти неверног Томе*, 1965); С. Велмар – Јанковић, „Примери унутрашњег монолога” (*Савременици*, 1965); Љ. Јеремић, „Романи Добрице Ћосића. Увод у ново читање” (*Глас из времена*, 1993).

Антоније Исаковић, *Велика деца*, изабране приповетке (серија *Српска књижевност у сто књига*, књ. 97, 1972, с предговором Б. Михајловића).

Лит.: Д. М. Јеремић, „Антоније Исаковић” (*Прсти неверног Томе*, 1965); И. В. Лалић, „Приповетке Антоноја Исаковића” (*Критика и дело*, 1971); Љ. Јеремић, „Рат и мир Антонија Исаковића” (*Проза новог стила*, 1976).

Владан Десница, *Зимско љетовање, Прољећа Ивана Галеба (Изабрана дела, књ. 1 и 2, 1993).*

Лит.: С. Кораћ, „Књижевно дјело Владана Деснице” (поговор у: В. Десница, *Изабрана дела*, књ. 4, 1993); Н. Милошевић, „Дух модерног времена у *Прољећима Ивана Галеба (Зиданица на песку*, 1978); Д. Стојановић, „Јас живота и јас смрти” (поговор у: В. Десница, *Прољећа Ивана Галеба, серија Српска књижевност. Роман*, књ. 38, 1982).

Меша Селимовић, *Дервиш и смрт, Терђава* (у једном од Бигзових издања).

Лит.: Н. Милошевић, „Зиданица на песку. *Дервиш и смрт* Меше Селимовића” (*Зиданица на песку*, 1978); П. Цацић, „Писац а не чудотворац: Меша Селимовић, *Терђава*” (*Из дана у дан II*, 1996); М. Первић, „Дервиш и песник” (*Приповедање и мишљење*, 1978); А. Јерков, „Златна књига Меше Селимовића” (поговор у: М. Селимовић, *Дервиш и смрт*, 2004); М. Егерић, *Дух и чин : есеји о романима Меше Селимовића*, 2000.

Александар Тишма, *Употреба човека* (1981, с поговором Б. Поповића). *Школа безбожништва*, 1978.

Лит.: *Повратак миру Александра Тишме*, зборник радова, уредник Ј. Делић, 2006.

Поезија

Иван В. Лалић, „О делима љубави или Византија” (*Дела Ивана В. Лалића*, књ. 2, 1997), *Писмо, Четири канона (Дела Ивана В. Лалића*, књ. 3, 1997).

Лит.: Ј. Христић, „Иван В. Лалић” (*Есеји*, 1994); А. Јовановић, „Иван В. Лалић или висока мера песничке уметности” (предговор *Делима Ивана В. Лалића*, књ. 1, 1997); *Постсимболистичка поетика Ивана В. Лалића*, зборник радова, 2007; Н. Петковић, „Обнова канона” (*Словенске пчеле у Грачаници*, 2007).

Бранко Миљковић, *Песме* („Узалуд је будим”, „Ватра и ништа”), 2001, с поговором Н. Петковића.

Лит.: П. Цацић, „Бранко Миљковић или неукротива реч” (предговор у: Б. Миљковић, *Песме*, 1965); Д. М. Јерemiћ, „Бранко Миљковић” (*Прсти неверног Томе*, 1965); *Поезија и поетика Бранка Миљковића*, зборник радова, 1996.

Борислав Радовић, *Песме*, 2002.

Лит.: Ђ. Вуковић, „Заменице, лица, замене” (предговор у: Б. Радовић, *Старе и нове песме*, 1979); А. Петров, „Барокни Радовић” (*Поезија данас*, 1980); А. Јовановић, „Доследност песничке стратегије” (*Поезија српског неосимболизма*, 1994); *О поезији и поетици Борислава Радовића*, зборник радова, 2017.

Љубомир Симовић, *Хлеб и со*, изабране песме, 1987, с предговором М. Павловића.

Лит.: Иван В. Лалић, „Таленат и зрелост” (*О поезији*, 1997); А. Јерков, *Смисао (српског) стиха*, књига 2: *Само/оспорување*, 2010, стр. 193–217; *Песничке вертикале Љубомира Симовића*, зборник радова, 2011.

Проза II

Миодраг Булатовић, *Највећа тајна света* (изабране приповетке, 1971, с поговором М. Ђурића), *Црвени петао лети према небу* (серија *Српска књижевност. Роман*, књ. 41, 1982, с поговором З. Глушчевића).

Лит.: Б. Михајловић, „Миодраг Булатовић: *Ђаволи долазе*” (*Од истог читаоца*, 1956); Р. Вучковић, „Трагикомични и романескни свет Миодрага Булатовића” (*Проблеми, писци и дела*, 1974); П. Пијановић, *Поетика гротеске: приповедна уметност Миодрага Булатовића*, 2001, стр. 33–158.

Борислав Пекић, *Време чуда, Ходочаиће Арсенија Његована* (*Одабрана дела* књ. 2 и 4, 1984).

Лит.: Н. Милошевић, „Борислав Пекић и његова ‘митомахија’” (предговор *Одабраним делима* Б. Пекића, књ. 1, 1984); Љ. Јерemiћ, „Роман кентаур” (*Проза новог стила*, 1978, стр. 109-119); Р. Микић, „Романи Борислава Пекића или како упокојити прошлост” (поговор у: Б. Пекић, *Ходочаиће Арсенија Његована*, серија *Српска књижевност. Роман*, књ. 43, 1981); А. Јерков, „Пекићева цинична интертекстуалност” (*Часопис Књижевност*, 1992, бр. 11-12); П. Пијановић, *Поетика романа Борислава Пекића*, 1991, стр. 26-44.

Данило Киш, *Породични циркус* (*Рани јади, Баишта пепео, Пешчаник*), 1993. (издање СКЗ).

Лит.: С. Витановић, „Тематско јединство у делима Данила Киша...” (поговор у: Д. Киш, *Баишта, пепео*, 1982); Љ. Јерemiћ, „Роман као методологија романа” (*Проза новог стила*, 1976); П. Цацић, „Шум времена: *Пешчаник* Данила Киша” (*Из дана у дан II*, 1996); тематски двоброј часописа *Градац* посвећен Кишу (бр. 76-77, мај/август, 1987); А. Јерков, „Оквир, рам, пукотина. Иманентна поетика романа Данила Киша” (*Данило Киш између Цетиња и панонског потопа*, зборник радова, Цетиње, 1993); Ј. Делић, *Кроз прозу Данила Киша*, 1997; интернет презентација: www.kis.org.rs

Драгослав Михаиловић, *Кад су цветале тикве*, 1986. (издање Матице српске или СКЗ), *Петријин венац* (серија *Српска књижевност. Роман*, књ. 45, 1981, с поговором В. Јанковића).

Лит.: Б. Михајловић, „Почеци Драгослава Михаиловића” (поговор у: Д. Михаиловић, *Фреде, лаку ноћ*, 1977); Љ. Јерemiћ, „Казивања Драгослава Михаиловића о патњи и милости” (*Проза новог стила*, 1976); М. Первић, „Прича Петрије Ђорђевић” (*Приповедање и мишљење*, 1978); П. Цацић, „Нови талас: Драгослав Михаиловић, *Кад су цветале тикве*” (*Из дана у дан II*, 1996).

Милорад Павић, *Хазарски речник, Унутрашња страна ветра* (из *Сабраних дела* издавачке куће Драганић, 1996).

Лит.: Ј. Делић, *Хазарска призма*, 1991; Ј. Михајловић, *Прича о души и телу. Слојеви и значења у прози Милорада Павића*, 1992; А. Јерков, „Од нове текстуалности до културне поетике” (поговор књизи *Заувек и дан више, Сабрана дела М. Павића*, књ. 10, 1996); Х. Р. Јаус, „Разговор религија или *The Last Things Before The Last*“ (*Летопис Матице српске*, књ. 494, св. 1–2, јул–август 2014); интернет презентација: www.khazars.com

Давид Албахари, *Опис смрти*, 1982. *Цинк*, 1988, с поговором А. Јеркова.

Лит.: избор из стране критике о Албахарију у тематском броју часописа *Градац* (број 156, 2005, стр. 111–132).

* * *

Н А П О М Е Н А: Л е к т и р а (наведена дела писаца) представља минимум и обавезна је. Код приповедака и песама у загради дати појединачни наслови или наслови група (циклуса) означавају да је само то обавезни део лектире. Сва наведена л и т е р а т у р а (критички текстови) саставни је део програма, али није обавезна у целини него у ширем или ужем избору.